

УДК 378.147

**ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ
СУДНОВИХ МЕХАНІКІВ****THE PROBLEMS OF FORMING FOREIGN
COMPETENCE IN TRAINING MARINE
ENGINEERS****Чиж С. Г.,**

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
Дунайський факультет Морського та річкового
транспорту Державного університету
інфраструктури та технологій (Ізмаїл, Україна),
e-mail: chizh.svet@gmail.com

Chiz S. G.,

*candidate of pedagogical sciences, associate
professor, associate professor of the department
of social and humanitarian disciplines, Faculty of
Danube Maritime and River Transport The State
University of Infrastructure and Technology
(Izmail, Ukraine),
email: chizh.svet@gmail.com*

*У статті порушено проблему опанування майбутніми
судновими механіками вмінь спілкуватися англійською
мовою у складі змішаних і багатонаціональних екіпажів.
Увагу приділено формуванню іншомовної компетентності
як здатності до комунікації в процесі виконання професійної
діяльності. Розглянуто міжнародні та державні акти, в яких
висуваються вимоги до майбутніх суднових механіків, з метою
гарантування безпеки міжнародного мореплавства.*

Ключові слова: іншомовна компетентність, компетент-
ності суднового механіка, професійна діяльність.

*The article refers to the problem of mastering the future
marine engineers' ability to communicate English in mixed and
multinational crews. Attention is paid to the formation of foreign
language competence as a communication ability in the process of
performing functional duties. International and state acts, which put
forward demands for future marine engineers in order to guarantee
the safety of international shipping, are considered.*

Keywords: foreign language competence, marine engineers'
competence, professional activity.

Постановка проблеми. Одним з провідних
завдань сьогодення є вдосконалення професійної
підготовки майбутніх фахівців морського флоту,
що зумовлено особливостями професії та
міжнародним ринком їхньої праці, а саме роботі у
складі інтернаціональних екіпажів або на іноземних
суднах, де провідним засобом міжособистісного
спілкування виступає англійська мова.

Процес підготовки фахівців до роботи у
міжнародному середовищі передбачає засвоєння
знань з фаху, вивчення англійської мови (за
професійним спрямуванням), її практичне
застосування як при проходженні практики в
іноземних компаніях, так і в процесі спілкування з
роботодавцями під час співбесіди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.
Специфічність професійної діяльності май-
бутніх фахівців морської галузі, необхідність
забезпечення їх конкурентоспроможності
на ринку праці, ставлять підвищені вимоги
до професійної підготовки курсантів вищих
морських навчальних закладів України. Проблеми

вдосконалення підготовки фахівців морської галузі
присвячено роботи Т. Аверочкиної, М. Бабишеної,
Н. Бобришевої, В. Захарченка, С. Козак, М. Кула-
кової, П. Криворучко, У. Ляшенко, Н. Огородник,
О. Попова, Г. Пазиніча, О. Сокол, О. Тирон,
Л. Шафран, В. Чернявського, Ф. Кнудсен
(F. Knudsen), В. Шорт (V. Short), П. Тренкнер
(P. Trenkner) та ін.

Незважаючи на внесок, зроблений вітчизняними
та зарубіжними науковцями у розв'язання проблеми
підготовки фахівців морського флоту до майбутньої
професійної діяльності, є протиріччя між потребою
міжнародних організацій у висококваліфікованих
суднових механіках і електромеханіках та
недостатнім рівнем сформованості їх іншомовної
компетенції.

Метою статті є висвітлення проблем
формування іншомовної комунікативної компе-
тентності майбутніх судномеханіків у процесі
викладання англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Необхідність
внесення змін до національних стандартів
підготовки суднових механіків пов'язана зі змінами
у Конвенції з дипломування моряків та несення
вахти, зробленими у 2010 році Міжнародною
морською організацією, у яких зазначено, що
результатом підготовки офіцерів морського флоту
має бути компетентний і конкурентоздатний
фахівець, що вміє приймати правильні рішення
і виконувати схвалені дії в різних ситуаціях на
судні, пов'язані з експлуатацією обладнання та
збереження вантажу, а також управління роботою
підлеглих осіб, включаючи збереження життя всіх
членів екіпажу.

Внесення змін до організації підготовки
морських фахівців у навчальних закладах
України знайшло своє відображення у Галузевому
стандарті вищої освіти. Так, в означеному
документі визначено освітньо-кваліфікаційні
характеристики випускників відповідних напрямів
підготовки, професійне призначення й умови
використання певної спеціальності та освітньо-
кваліфікаційного рівня у вигляді переліку
первинних посад, виробничих функцій і типових
задач діяльності. Стандарт є обов'язковим
для вищих морських навчальних закладів, що
готують фахівців зазначеного профілю [1]. В
означеному державному документі визначено, що
нормативну основу навчання бакалаврів морських
спеціальностей становлять поряд із державними
актами ще й міжнародні, зокрема:

- Міжнародна конвенція про підготовку і
дипломування моряків та несення вахти (ПДМНВ)
1978 року, з поправками;
- Закон України «Про приєднання України
до Міжнародної конвенції про підготовку і дипло-
мування моряків та несення вахти 1978 року»;
- Кодекс з підготовки і дипломування моря-
ків та несення вахти, з поправками;
- Кодекс торговельного мореплавства Укра-
їни;
- Положення про звання осіб командного
складу морських суден та порядок їх присвоєння,

затверджене наказом Міністерства інфраструктури України від 07.08.2013 р. №567;

- Національний класифікатор України: Класифікатор професій ДК 003:2010;
- Міжнародна стандартна класифікація професій 2008 (ISCO-08);
- Directive 2008/106/EC of the European Parliament and of the Council of 19.11.2008 «On the minimum level of training of seafarers».

Освітні програми, що запроваджено в Україні та за її межами, спрямовані на працевлаштування випускників на судах і підприємствах річкового та морського транспорту і дозволяють обіймати, зокрема, такі посади:

- штурман, головний штурман, вахтовий помічник капітана, старший помічник капітана, капітан, головний капітан, головний капітан-координатор, інженер-диспетчер з руху флоту;
- механік (судновий), механік рефрижераторних установок (судновий), старший механік, механік портового флоту, механік із суднових систем, інженер-механік з флоту лінійний, інженер-механік з флоту груповий;
- електромеханік судновий, старший електромеханік, головний електромеханік, лінійний електромеханік, електромеханік груповий;
- інженер з укомплектації устаткування, інженер спеціалізованого флоту, інженер судновий.

Відтак, у міжнародних та державних стандартах визначено рівні підготовки сучасних фахівців морської галузі з комплексом сформованих компетентностей, що дають змогу бути конкурентоспроможними на ринку праці. При цьому провідного значення набуває іншомовна комунікативна компетентність судноводіїв, механіків та електромеханіків як складова їхньої загальної професійної компетентності та гарантія безпечного плавання в умовах роботи у міжнародному екіпажі.

Система компетентностей бакалавра спеціальності 271 «Річковий та морський транспорт» визначається на основі компетентностей, передбачених для першого циклу вищої освіти Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти, шостого кваліфікаційного рівня Національної рамки кваліфікацій та відповідно до компетенцій, передбачених розділами А-І/1, В-І/1, А-ІІ/2 та В-ІІ/2 (для спеціалізації «Навігація та управління суднами»); А-ІІІ/1, В-ІІІ/1, А-ІІІ/2 та В-ІІІ/2 (для спеціалізації «Управління судновими технічними системами та комплексами»); А-ІІІ/6 та В-ІІІ/6 (для спеціалізації «Експлуатація суднового електрообладнання і засобів автоматики») Кодексу з підготовки і дипломування моряків та несення вахти з Манільськими поправками 2010 року [2; 3].

Нами було проаналізовано ПДМНВ та галузевий стандарт вищої освіти України і визначено основні компетентності, що мають бути сформовані у суднового механіка [1; 2]. Узагальнені дані наведено в таблиці 1.1.

Зауважимо, що іншомовна компетентність входить до переліку фахових компетентностей майбутніх фахівців морського флоту при підготовці у вищому морському навчальному закладі, що

визначено державними стандартами й вимогами Міжнародної морської організації. Відповідно до Конвенції ПДНВ, комунікація майбутніх інженерів морського флоту вважатиметься успішною за умов їхньої повноцінної взаємодії з іншими членами багатомовного екіпажу, включаючи як безпосереднє, так і опосередковане технічними посібниками спілкування у ході експлуатації суднового обладнання [2, с. 160].

Так, під іншомовною компетентністю моряка О.Тирон розуміє інтегративну властивість особистості, її здатність реалізовувати вміння раціональної комунікації в процесі виконання функціональних обов'язків і використовувати стратегії успішного міжособистісного спілкування з метою гарантування безпеки міжнародного мореплавства та власної безпеки засобами мови міжнародного спілкування [4].

З огляду на вищезазначене зауважимо, що метою викладання англійської мови на пряму «Річковий і морський транспорт» є формування у студентів професійно-комунікативної компетенції, що відповідає рівню В1 Загальноевропейських рекомендацій з мовної освіти, зокрема оволодіння студентами мовленнєвими компетенціями на рівні професійної комунікативної достатності й здатність реалізувати отримані знання та вміння у своїй майбутній практичній діяльності з метою подальшого кар'єрного зростання. Вивчення англійської мови набуває особливої мотивації за умов урахування професійних інтересів студентів, їхньої фахової спеціалізації. Означений навчальний курс займає провідне місце в системі професійної підготовки майбутніх фахівців морського профілю, оскільки робить можливим взаємопроникнення професійних знань з теоретичних базових дисциплін за фахом у процес викладання англійської мови і спрямований на розвиток іншомовної компетентності студентів під час спілкування у багатомовному екіпажі.

Доцільно зауважити, що сферою відповідальності бакалавра суднової енергетики і бакалавра суднової електротехніки є професійна експлуатація механічного й електричного суднового обладнання, управління операціями судна, несення безпечної машинної вахти, управління багатонаціональною командою машинного відділення, забезпечення персоналу і судна. Задані цілі формують одночасно уявлення про кінцевий результат діяльності та професійне призначення фахівців і є орієнтиром для формування необхідних компетентностей [2].

Відтак, судномеханік – це спеціаліст, обов'язком якого є організація безперебійної і безпечної роботи суднових механізмів, їх технічного обслуговування і ремонту, а також вахтової служби екіпажу машинного відділення. Метою і завданням іншомовного спілкування суднових механіків є обґрунтування варіантів розв'язання проблем на судні, шляхів урегулювання ситуацій під час поломки та ремонту судна, небезпечних для життєдіяльності членів екіпажу. Відтак, опанування та вільне володіння англійською морською термінологією є одним з найважливіших

Таблиця 1.1

КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЛЯ СУДНОВИХ МЕХАНІКІВ
(згідно з Манільськими поправками до Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти (ПДНВ) 78/95, та Галузевим стандартом вищої освіти України)

Компетентності	Пункт Кодексу ПДНВ 78/95 та Стандарту
Достатнє знання англійської мови, яке дозволяє особі командного складу використовувати технічні посібники та виконувати обов'язки механіка.	STCW78/MA2010 Tab.A-III/1 Ст. PH5
Здатність використовувати англійську мову у письмовій та усній формі, у тому числі при виконанні професійних обов'язків.	STCW78/MA2010 Tab.A-III/5 Ст.3K2
Здатність використовувати методи фундаментальних наук для розв'язання професійних завдань.	Ст. 3K1
Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.	Ст. 3K3
Здатність працювати в команді, організувати роботу колективу, планувати та управляти часом, у тому числі, в складних і критичних умовах.	STCW78/MA2010 Tab.A-III/1 Ст. 3K6
Навички міжособистісної взаємодії, в тому числі здатність спілкуватися як рідною так іноземною мовою на професійному рівні	Ст. 3K7
Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.	Ст. 3K8
Цінування та повага мультикультурності.	Ст. 3K9
Здатність працювати автономно.	Ст. 3K10
Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.	Ст. 3K14
Усвідомлення відповідальності та здатність до прийняття рішень у непередбачуваних та аварійних ситуаціях, пов'язаних з експлуатацією суднового енергетичного обладнання.	STCW78/MA2010 Tab.A-III/1 Ст. CK28
Здатність збирати та інтерпретувати інформацію, обирати методи та інструментальні засоби, застосовувати інноваційні підходи для розв'язання складних професійних задач у сфері морської інженерії.	STCW78/MA2010 Tab.A-III/1 Ст. CK1
Уміння обґрунтовувати власну точку зору та висновки, використовуючи основні теорії та концепції у сфері морської інженерії.	STCW78/MA2010 Tab.A-III/1 Ст. CK32
Здатність передавати та одержувати професійну інформацію, ідеї, проблеми та їх рішення, а також передавати власний досвід при спілкуванні з фахівцями та нефхівцями у сфері суднової інженерії.	STCW78/MA2010 Tab.A-III/1 Ст. CK34
Здатність здійснювати нагляд та контроль за виконанням вимог національного та міжнародного законодавства в сфері мореплавства та заходів щодо забезпечення охорони людського життя на морі, охорони і захисту морського середовища.	STCW78/MA2010 Tab.A-III/5 Ст. 3FK5
Здатність до проведення навчальних занять та тренінгів на борту судна.	STCW78/MA2010 Tab.A-III/1 Ст. 3FK7
Уміння вести машинний журнал та журнал нафтових операцій.	STCW78/MA2010 Tab.A-III/1 Ст. PH7
Знання устрою систем внутрішньосуднового зв'язку та уміння передавати, приймати та реєструвати повідомлення згідно зі встановленими вимогами.	STCW78/MA2010 Tab.A-III/1 Ст. PH11
Знання національних та міжнародних вимог та принципів здійснення безпечної морської інженерної практики.	STCW78/MA2010 Tab.A-III/1 Ст. PH40
Знання міжнародних і вітчизняних нормативно - правових актів відносно безпеки людського життя на морі та охорони морського навколишнього середовища та забезпечення їх дотримання.	STCW78/MA2010 Tab.A-III/1 Ст. PH53
Знання методів управління персоналом на судні та його підготовки; уміння управляти задачами та робочим навантаженням.	STCW78/MA2010 Tab.A-III/1 Ст. PH54
Знання методів ефективного управління ресурсами, методів прийняття рішень та уміння їх застосовувати.	STCW78/MA2010 Tab.A-III/1 Ст. PH55

компонентів здійснення професійної діяльності суднового механіка.

Доцільно зазначити, що якість підготовки морських кадрів контролюється Міжнародною

морською організацією (ІМО, Лондон, Великобританія), яка з метою безпеки та збереження людського життя на морі й охорони навколишнього середовища значно посилює вимоги до сертифікації і кваліфікаційного відбору моряків усіх рівнів та персоналу берегових організацій, пов'язаних із забезпеченням безпеки мореплавання.

Експерти Міжнародної морської організації досліджували проблему використання англійської мови професійного морського спрямування в багатонаціональних екіпажах на судах світового флоту в рамках Європейського проекту. За їх спостереженнями, у 37% випадків спілкування англійською мовою морські фахівці під час вахти мали мовні проблеми, що вказує на високий ступінь їх невпевненості при виконанні службових обов'язків у ситуаціях іншомовного спілкування. Означене призводить до зниження задоволеності професійною діяльністю через недостатній рівень знання мови, що призводить до високого рівня стресу на борту судна. Отже, мовний чинник є іноді навіть важливішим за технічну компетентність морського фахівця [5].

За даними міжнародної морської організації було встановлено недостатній рівень базових мовленнєвих умінь, необхідних для спілкування та виконання професійних обов'язків, виявлено низький рівень професійного мовного спілкування, що є причиною непорозумінь, зокрема при аварійних ситуаціях. Виникають також проблеми «внутрішнього спілкування» на судах зі змішаним екіпажем: члени екіпажу не розуміють інструкцій, настанов, а отже не можуть ефективно діяти в екстремальних умовах [5].

Зважаючи на те, що протягом року трапляється більше 100 фатальних інцидентів через проблеми зі знанням англійської мови, ІМО визначила перелік обов'язкових Стандартних морських фраз для спілкування, якими повинен оволодіти кожен майбутній професіонал морського профілю для запоруки безпеки на борту судна.

Отже, враховуючи специфіку професійної діяльності майбутніх фахівців морського профілю, необхідність постійної безпосередньої взаємодії між членами екіпажу, судові механіки мають бути максимально підготовленими до різноманітних обставин мовленнєвої взаємодії, що сприятиме не лише підвищенню продуктивності діяльності, а й дозволить створити доброзичливу атмосферу на судні та навіть сприятиме безпеці усього екіпажу.

Перспективами подальших розвідок може стати дослідження проблеми професійного спілкування фахівців морського профілю у процесі їх взаємодії з колегами, партнерами, роботодавцями задля успішного виконання професійних обов'язків, уникнення непорозумінь, конфліктів, а подекуди навіть пошкоджень, аварій, нещасних випадків і катастроф.

Список використаних джерел

1. Галузевий стандарт вищої освіти України: Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра у галузі знань 0701 «Транспорт і транспортна інфраструктура»

напряму підготовки 6.070104 «Морський та річковий транспорт». – Київ, 2012. – 24 с.

2. Международная конвенция о подготовке и дипломировании моряков и несении вахты 1978 года (ПДМНВ-78) с поправками = International Convention on Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers, 1978 (STCW 1978, as amended). – СПб.: ЦНИИМФ, 2010. – 992 с.

3. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабінету Міністрів України № 1341 від 23.11.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

4. Тирон О. М. Психолого-педагогічні особливості процесу формування іншомовної компетентності майбутнього моряка / О. М. Тирон // Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. – 2015. – Т.20, вип.4 (38). – С. 148–156.

5. European Commission. The Impact of Multicultural and Multilingual Crews on Maritime Communication // MARCOM. Final Reports. – Volumes 1&2, 2001. – 120 p.

References

1. Haluzevyy standart vyshchoyi osvity Ukrayiny: Osvitno-profesiynna prohrama pidhotovky bakalavra u haluzi znan' 0701 «Transport i transportna infrastruktura» napryamu pidhotovky 6.070104 «Mors'kyu ta richkovy transport». – Kyiv, 2012. – 24 s.

2. Mezhdunarodnaya konventsiya o podgotovke i diplomirovanii moryakov i neseniі vakhty 1978 goda (PDMNV-78) s popravkami = International Convention on Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers, 1978 (STCW 1978, as amended). – Spb.: TSNIMF, 2010. – 992 s.

3. Pro zatverdzhennya Natsional'noyi ramky kvalifikatsiy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny № 1341 vid 23.11.2011 r. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

4. Tyron O. M. Psykholoho-pedahohichni osoblyvosti protsesu formuvannya inshomovnoyi kompetentnosti maybutn'oho moryaka / O. M. Tyron // Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu imeni I. I. Mechnykova. – 2015. – T.20, vyp.4 (38). – S. 148–156.

5. European Commission. The Impact of Multicultural and Multilingual Crews on Maritime Communication // MARCOM. Final Reports. – Volumes 1&2, 2001. – 120 p.